

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Art. 3. Regulæ dirigendi Conscientiam opinativam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

Conscientia illa prudens pro objecto suo adequato: non verò se ingerit hæc Conscientia in officium proprium concomitantis illius innoxie opinionis, aut fidei humanæ, quarum est ferre iudicium seu verum, seu falsum, verosimile tamen, & probabile, an hostia sit consecrata, nec ne. Atque hinc intelligi potest, quale fuerit factum Jacobi, accedentis ad Liam, quam sincerè, quamvis erroneè, putabat esse Rachelem uxorem suam. Nam duo habuit diversa iudicia de diversis omnino objectis; dicebat enim tunc bona fide: *hec est mea uxor*; & hoc iudicium tuit opinio probabilis, sed falsa; nec fuit Patriarchæ Conscientia. Dicebat præterea: *licitum est mihi accedere ad eam, quam nunc sincerè puto esse legitimam meam uxorem Rachelem*; & hoc solum iudicium tuit Conscientiæ & Prudentiæ Jacobi, in quo in omni rigore fuit plenissima & evidentissima veritas: nam in oculis DEI & rigore veritatis licitum fuit Jacobo accedere ad eam, quam bona fide & innocenter opinabatur esse suam conjugem. Eodem prorsus modo se res habet in eo, qui adorat hostiam, quam bona fide putat esse consecratam, licet non sit: & in iudice, qui bona fide credens ex allegatis & probatis à testibus omni exceptione juridicâ majoribus accusatum esse reum homicidii, cuius tamen in oculis DEI non est reus, illum nihilominus iudicat, in Conscientiæ iudicio certissimo & evidentissimo tortori tradendum esse. Unde iudex ille errat, non quidem in Conscientia, sed in opinione probabili, quam habet simul cum iudicio Conscientiæ certissimo.

98. Fefellit autem multos, & fallit consortium, quod error speculativus iudicii opinativi bona fide concepti habet quandoque cum prudenti iudicio Conscientiæ, omnis erroris experte, ideòque errorem innoxium primi Iudicii accommodarunt Conscientiæ prudenti, & e contra. Unde Conscientiam hanc vocarunt invincibiliter erroneam, cum tamen propriè sic loquendum esset: saepe datur unde quæque vera, & rectissima Conscientia, quæ conjuncta est cum inculpabili errore, qui Conscientia non est, nec Prudentia, sed probabilis opinio, licet falsa. Eodem modo explicandus est ille loquendi modus, quo dicimus, dari in nobis Conscientiam opinativam probabilem, quæ sit proxima honestatis Regula. Nihilominus tamen quia mos communis obtinuit, ut ex consortio erroris invincibilis, aut opinionis probabilis etiam Conscientia eam obtineat appellationem, cum multis deinceps loquemur, etsi putemus sapiendum esse cum paucis.

ARTICULUS III.

Regule dirigendi Conscientiam opinativam.

99. Nota I. Opinionem generatim nihil aliud esse, quam infirmam & incertum intellectus nostri assensum circa unam partem, non sine formidine oppositæ partis: in specie verò quatenus fundat Conscientiam seu proximam actionis humanæ regulam, debet esse probabilis, seu talis, quæ nitatur fundamento magni momenti, nec contra se, vel pro parte opposita habeat rationem convincentem, aut

aut decretum aliquod Pontificium, quo tota probabilitas, si quam fortè habuit, ab ea sententia auferatur.

100. Nota II. Fundamentum, quo sententia probabilis nititur, fere triplex esse. I. Est Ratio, quæ licet non debeat esse convincens, non tamen esse futilis & levis momenti, sed firma & gravis; qualis censetur esse argumentum tam validum, ut viros etiam doctos movere possit ad assensum præbendum; vel Sacræ Scripturæ testimonium; vel Ecclesiæ decretum, quo talis opinio stabilitur. II. Est exemplum & consuetudo bonorum hominum. Ubi Palus *tr. 1. D. 2. p. 1. n. 6.* & Sancius *in select. D. 44. n. 71.* rectè advertunt, quòd, licet, ut mox diceretur, ex assertione unius gravis & docti viri formari possit regula prudenter operandi, non tamen illico formari possit similis regula ex facto unius, quantumvis pii ac docti viri; cum vir iste possit ita operari ex causa nobis incognita, v. g. ex dispensatione facta in lege, passione, inadvertentiâ &c. adde, quandoque etiam doctos ac probos viros errare graviter in suis actionibus, juxta tritum illud; quandoque bonus dormitat Homerus. Quando verò videmus, plures viros probos ac doctos, v. g. Religiosos, passim frequentare aliquas actiones, Superioribus non contradicentibus, licitum est illorum exemplum sequi, nisi lege apertè prohibeatur. III. Est auctoritas, quæ tamen debet esse gravis: qualis censetur esse eorum Doctorum, qui in aliis materiis rarò à veritate aberrant; item quos vitæ morumque integritas commendat; qui mul-

tum laboris & studii in examinandis opinionum fundamentis ponunt; nec ad talem opinionem ex inordinato aliquo affectu inducti sunt, sed ex ratione; neque enim auctoritas, omni ratione profus destituta, quidquam ad probabilitatem conciliandam facit. Unde si mille auctores in unam sententiam conveniant, nulla ratione nixi, nulla sanè ex hoc capite generabitur probabilitas: neque credendum est illis, ut apud Palaum *n. 8.* ait Joannes Lupus. Unde patet, nullam dari probabilitatem merè ab extrinseco. Ut verò alicui videatur sententia ab auctoritate eam tenentium probabilis, non est necesse semper, ut ipse eorum rationes nôrit: sufficit, si bona fide iudicet, eos esse tales, qui nihil temerè soleant proferre. Potest autem sententia aliqua ab auctoritate reputari probabilis, etsi unicus vir sit, qui eam tradit; modò sit vir I. doctus, id est, in ea facultate, ad quam materia novæ illius sententiæ spectat, bene sit, versatus, & probatus, eamque solutis oppositis argumentis bona ratione firmet. II. Pius, qui scilicet juxta suum statum communiter videatur suæ salutis curam gerere, Et III. prudens, qui nempe in suis sententiis non sit præceps, non temerarius, non audax, qui non vereatur quibuslibet se opponere. Bresser. *l. 3. c. 3. n. 33.*

101. Nota III. Probabilitatem aliam esse absolutam, aliam respectivam. Illa est, quæ ab omnibus tam doctis, quam indoctis absque discrimine talis habetur. Ista est, quæ non respectu omnium, sed tantum plebejorum & indoctorum, qui rationum momenta ponderare nequeunt,

ut

ut ex iis iudicium forment de probabilitate opinionis, probabilis redditur ab auctoritate. Ceterum ut sententia aliqua sit respectivè probabilis, non requiritur tantum doctrinæ, quantum ad probabilitatem absolutam. Hinc ut sententia aliqua vulgò Christi fidelibus, hoc est, hominibus plebejis sit ob auctoritatem probabilis, ita ut eam tutò sequi queant, non est necesse, ut quis proximè aptus sit ad Theologiam v. g. Moralem docendam: sufficit, illi studuisse, & profecisse, ita ut ab illis vir doctus habeatur, præsertim si ex officio illi incumbat, Christi fideles instruere. Bress. n. 37. Et ideo potest rusticus, aut alius indoctus Parochianus tutò sequi sui Pastoris sententiam, pœnitens sui Confessarii, imò & discipulus Magistri; quia isti meritò & prudenter magni debent facere ralem auctoritatem, & universim credere, ad huiusmodi officia solùm idoneos promoveri, nisi clarè de contrario constet. Bress. n. 38.

102. Nota IV. Sententiam probabiliorē esse, quæ meliori ac firmiori fundamento nititur, non quæ à pluribus traditur, quia auctores non per seipso, ut paulò antè dictum est, probabilitatem opinionibus conciliant, sed quatenus firma aliqua ratione nituntur, vel certè niti præsumuntur. Sanch. l. 4. de Matrim. D. 44. n. 2. Palau n. 7. Sancius in select. D. 44. n. 68. Hinc singularis unius sententia potest esse probabilior eâ, quæ est multorum. Quamvis regulariter loquendo probabilior sit, quæ pluribus placuit, non præcisè ex eo, quòd pluribus placuerit, sed ex eo, quòd fundamenta, quæ plures moverunt, ut in eandem sententiam convenirent, meliora esse, sit præ-
R. P. Stoz Trib. Pœnit.

sumendum. Palau l. c. Ex dictis autem satis

103. Patet, sententiam improbabilem esse, quæ nec ratione, nec auctoritate alicujus momenti nititur: & in specie talis est, quæ vel continet aliquem errorem; vel legibus, ac decretis Pontificum adversatur.

104. Nota V. Sententiam tutam esse illam, quàm si homo sequatur, non peccat: quod quia æquè uni atque alteri sententiæ probabilis convenit, nulla est quoad imputabilitatem culpæ, seu formaliter tutior alterâ. Palau p. 2. n. 3. Sancius D. 19. n. 8. D. 42. n. 12. & D. 44. n. 66. & alii: quælibet enim sententia probabilis reddit, ut dicemus n. 107. conscientiam tutam in operando tam juxta unam, quàm juxta alteram; non enim datur major securitas, quàm non peccare; neque est magis & minùs inter peccare & non peccare. Illud tamen negandum non est, unam sententiam alterâ esse materialiter tutiorem; quod sic explico. Sunt duæ sententiæ, ambæ probabiles, quarum una negat rem, quam quis bona fide putat esse suam, restituendam esse: altera verò affirmat, quamcunque ex his sententiis quis sequatur, nullum quidem periculum peccati alicujus formalis subit: nihilominus tamen, si non restituat, peccat materialiter seu potiùs committit id, quòd fortè à parte rei malum est, si nimirum res illa revera sit aliena: si autem restituat, nec materialiter malè facit. Sententia erga minùs tuta hoc sensu dicitur illa, quæ est in materia, in qua potest esse peccatum. Et in hoc consistit major securitas materialis inter sententias probabiles, de qua sola videntur loqui DD.

dum docent, sententiarum probabilium unam alterâ tutiorem esse. Hinc autem obiter

105. Pater, Conscientiam non tutam esse illam, quæ fundatur in opinione non tuta, seu non probabili; tutam verò, quæ fundatur in opinione tuta, seu probabili, & moraliter certa.

106. Nota VI. Contingere posse, ut sententia, quæ aliis est probabilis, mihi non sit probabilis: nam utraque vel alterutra ex contradictoriis potest esse probabilis prudentibus, quibus neutra pars est certò vel evidentè nota. At mihi nulla opinio, etiam urgentissimis rationibus nixa, potest esse probabilis, cujus contrariam certò novi esse veram, v. g. etsi toti populo probabile sit, in taberna, ad cujus fores hædera pender, vinum vendi, mihi tamen, qui certò scio, istuc ne guttam vini esse, est improbabile, etiam appensâ hæderâ, & rotâ in contrarium clamante civitate, vendi istuc vinum. Ut ergo mihi sit opinio probabilis, requiritur, ut sciam, eam niti fundamento firmo, & eandem non certò cognoscam, esse falsam. Ut autem eidem assentiam, insuper necesse est, ut formem iudicium opinativum, quo iudicem esse veram, & contrariam falsam, sive illa mea existimatio revera falsa sit, sive vera. His ita constitutis traduntur sequentes regulæ de re proposita.

107. Regula I. Licitum est, secundum sententiam probabilem operari, licet ad sit formido oppositi, ne scilicet altera sententia à parterei sit vera, & illa, quæ delecta est, falsa. Sanchi, *l. 1. Mor. c. 9. n. 13.* Coninch. *de Sacram. D. 34. d. 10. n. 84.* Bress. *l. 3. c. 5.* Arriaga *T. 3. D. 23.*

f. 2. subs. 2. n. 16. & alii: quia qui operatur secundum sententiam probabilem, non operatur temerè, sed prudenter & tutò, hoc est, sine ullo periculo peccandi formaliter: hoc ipso enim, quòd sit sententia aliqua probabilis, à peccato liberat eum, qui secundum illam operatur. Neque verum est, sub opinione tantum esse, licitum esse, operari secundum sententiam probabilem: hoc enim certum est, & indubitatum. Et licet id esset sub opinione, tamen, qui iudicaret, se opinionem probabilem sequi posse, certus est reflexè, se non peccare.

108. Si attentis omnibus circumstantiis utraque ex opinionibus oppositis, prudenter, id est, non temerè iudicetur probabilis, sed verè sit probabilis, cuique licet sequi alterutram; modò non sciat determinatam alterutrius veritatem. Et hæc regula vera est, sive opiniones sint de speculativis, sive de practicis, in quacunque materia, absque ulla exceptione, etsi altera supremum probabilitatis gradum habeat, altera verò infimum; dummodo tamen opinio, quæ eligitur, sit adhuc verè probabilis. Palaus *tr. 1. D. 2. p. 2. n. 2.* Bonac. *de peccat. D. 2. q. 4. p. 9. n. 4.* Tanner. *T. 2. D. 2. q. 6. d. 3. n. 30.* Sanchi *D. 9. n. 8. & D. 42. n. 12.* Sanchi *l. 1. Mor. c. 9. n. 14. & multi alii.* Ratio est: quia, qui sequitur sententiam, etsi minus, verè tamen probabilem, postpositâ probabiliiori, adhuc non operatur ex levitate animi, aut imprudenter, sed ex rationabili seu verosimili motivo. Neque ullum est fundamentum obligationis sententiam probabiliorem præ minus probabili amplectendi. Et sanè si esset, esset nimis dura & innumeris scrupulis obnoxia, pondera-

derare rationes cujusvis sententiæ, ut ex illis probabilior eligi possit.

109. Diligenter autem advertendæ sunt illæ particulæ: *Si attentis circumstantijs &c.* nam si non attendantur, sed una opinio neget, hoc, v. g. opus licitè fieri concurrente hac circumstantia; & altera opinio affirmet, posse idem opus licitè fieri, non tamen in hac sed alia circumstantia loci, temporis, tum revera opiniones non sunt contrariæ vel contradictoriæ, sed disparatæ, ut notum est, & fortè utraque vera est, vel fortè utraque falsa, vel altera fortè probabilis, altera improbabilis. Et inadvertentia hujus particulæ multis deceptionibus & erroribus causam dedit. Unde & sententia, quæ *generatim* & absque ejusmodi limitatione loquitur, est tertia inter 65. à S. D. N. Innoc. XI. prohibita.

110. Sed & illæ particulæ studiose sunt advertendæ: *Dummodo tamen opinio, quæ eligitur &c.* quia si probabilitatem amiserit ob aliquod decretum contrarium, vel gravem censuram, vel gravem rationem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum prædicta regula. Et ideo licet olim valde probabile fuerit, Sacerdotem, qui sibi culpæ mortalis concius esset, tantum ex consilio teneri *quamprimum confiteri*, si urgente necessitate ex defectu Confessarij non præmisit confessionem; hodie tamen post Decretum Alexandri VII. sententia hæc nullam amplius habet etiam speciem probabilitatis.

III. III. Et hoc, quod *suprà n. 108.* dixi, habet locum, non tantum cum sententiæ sunt æqualis probabilitatis, sed etiam inæqualis, ita ut tunc liceat ample-

cti minùs probabilem relicta probabiliori, dummodo non obstat communis & recepta consuetudo, aut speciale præceptum prohibens usum alicujus (saltem aliorum judicio) probabilis sententiæ. Dian. p. 2. tr. 13. R. 1. ubi complures refert auctores pro hac sententia, quæ probatur: tum quia sic operans non potest temerarius aut imprudens judicari, cum habeat pro se rationem alicujus non levis momenti: tum quia ob infirmitatem nostri intellectûs sæpe non possumus assequi, quid sit probabilis: oporteret enim multos auctores & rationes inter se conferre, quod esset nimis onerosum, & innumeris scrupulis obnoxium: tum quia id praxis doctorum & proborum hominum ita viventium & alijs consulentium habet: tum denique major probabilitas non tollit minorem, simulque stare possunt, nec concursus unius impedit vim motivam alterius, & facultatem intellectûs assentiendi: licet enim major probabilitas majus pondus assentiendi imponat intellectui, non tamen necessitatem inferat: cum ergo utraque probabilitas, etsi opposita, maneat adhuc intra metas probabilitatis, poterit sanè intellectus determinari per voluntatem, ut uni potius parti assentiatur, quam alteri. Sicut autem in opposita probabilitate majori & minori intellectus potest ex determinatione voluntatis adherere parti minùs probabilis, ita etiam voluntati pro praxi licitum est, quamcunque eligere, quia minorem probabilitatem eligendo & sequendo, relicta majori, non agit contra rectam rationem, sed adhuc cum prudenti ratione: quod sufficit ad honestam actionem; neque enim aliquis vel prudentissimè

uissimè vel magis prudenter tenetur operari, sed solum prudenter, modò practicè absque dubio operetur.

112. IV. Licitum est sequi sententiam alienam & minùs probabilem contra propriam probabiliorè, etiã retentam. Sanch. l. 1. Mor. c. 9. n. 15. Sancius D. 14. n. 8. D. 33. n. 32. & D. 41. n. 7. & D. 44. n. 31. 32. 33. Palau T. 1. tr. 1. D. 2. p. 2. & alij permulti: non enim talis aget contra conscientiam propriam, quia iudicium illud speculativum probabile, quo immediatè ipsi objecto assentitur, vel dissentitur, non est regula actionis humana: neque enim Conscientia recta, ut *suprà* n. 3. & 4. vidimus, esse potest iudicium opinativum seu probabile, sed est iudicium Prudentiæ, quo quis iudicat, licitum esse, in incertis secundum opinionem, quæ ut probabilis & in praxi tuta à viris doctis defenditur, operari. Et hoc iudicium est certum, deductum ex alijs principijs practicis, videlicet; *sententia probabiliter docti*, aliquid esse licitum agere, *fas est & licitum se accommodare*. Est autem sententia, quæ probabiliter docet, contractum v. g. mutui esse licitum, administrationem Sacramenti in hac vel illa forma, vel materia esse licitam (dico *licitam*, quia sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti prohibuit S. D. N. Innoc. XI. 2. Mart. 1679.) Ex quibus principijs sequitur illud, quod dixi; ergo fas est, secundum hanc sententiam operari. Et in hoc ultimo iudicio consistit Conscientia.

113. V. Licitum est, opinionem probabilem, circa idem numero objectum, quam quis semel amplexus est, mutare, & secundum oppositam operari. Dicast. de Euch. tr. 4. D. 2. dub. 17. q. 5. n. 323.

Bardi de Consc. probab. c. 14. & alij. Non enim est fundamentum obligationis manendi in sententia semel electa: neque enim homo suarum opinionum mancipium est, aut esse debet. Et sanè si prudenter egit, dum amplexus est hanc opinionem probabilem; quid, quæso, imprudentiæ est, eã relictâ sequi alteram oppositam, itidem probabilem.

114. Sed enim ne regula hæc cuiquam sit scopulus, aut lapis offensionis, addenda est limitatio, ut habeat solum locum tunc, cum ea variatione facta non occurrat aliqua circumstantia, aut ratio, quæ alteram sententiam reddat omnino improbabilem; qualis est, si legis (cujus obligatio alioqui certò urget) aut alieni juris certi violatio sequatur, ita ut supposita ea variatione non sit amplius integrum legem implere, vel jus alterius illasum servare. Si enim v. g. ex duobus horologijs (hæc enim, ut communiter docent, subeunt vicem probabilium sententiarum, nisi de errore manifestè constet) possum sequi tardius, atque Vesperas cum Completorio differre usque post primum pulsam prioris horologii celerioris, eoque audito mutare mentem & dicere, tempus, pro quo obligabat officium, jam esse elapsum. Ecce! quomodo eludatur præceptum horarum Canonicarum. Eodem modo de jejuniis ecclesiasticis, & naturali ad communionem requisito discuti poterit.

115. VI. Potest Confessarius, vel alius vir doctus contra suam opinionem, alijs consulentibus respondere secundum probabilem aliorum sententiam; modò non sit specialiter prohibicum. Palau p. 3. Bonnac. de peccat. D. 2. q. 4. p. 9. n. 6. Sancius

cius D. 41. n. 7. & D. 44. n. 50. Dian. p. 3. tr. 13. R. 14. & alij. Imò potest modò juxta unam, modò juxta alteram responderè: si enim quisque potest secundùm alienam, etiam minùs probabilem sententiam semet in suis actionibus dirigere, cur non & alios possit? Imò contingere potest, ut aliquando per persona, quæ consilium petit, si valde scrupulosa, vel remedium alioquin illi dandum secundùm probabiliorem opinionem, sit valde difficile aut onerosum: hoc proinde casu prudentia dicat, hic & nunc consilium dandum esse juxta opinionem minùs probabilem, in qua datur facilius remedium: v. g. si ex consilio dando pendeat reiteratio confessionum totius vitæ retroactæ, vel restitutio magna, quæ difficillimè fiet, & sit opinio minùs probabilis liberans ab utroque onere, prudentia dicat, licitum esse, respondere juxta opinionem minùs probabilem. Quin cum is, qui petit consilium in casibus ad suam Conscientiam spectantibus, communiter intendat scire, an sit pars benignior, quam sequi liceat sine peccato, debet interrogatus, posito, quòd consilium dare caperit, respondere juxta opinionem, interroganti favorabiliorem, etiam minùs probabilem, etiam alienam. Excipe, nisi fortè interrogans expressè velit, consilium sibi dari juxta ipsius interrogati opinionem: tunc enim secundùm propriam, non alienam, quamvis probabiliorem, erit respondendum: nisi fortè etiã in hoc casu peculiaris ratio aliud suaderet; ut si ex manifestatione propriæ sententiæ gravia sequerentur incommoda.

116. VII. Quilibet Confessarius seu proprius seu delegatus potest sequi, vel saltem permittere opinionem pœnitentis probabilem; etsi ipse contrariam sustineat,

aut etiam putet, pœnitentis sententiam esse falsam, modò tamen sciat, eam ut probabilem ab alijs peritis defendi. Sanch. n. 28. & 31. Bon. n. 8. Palau p. 4. n. 2. Sanch. D. 33. n. 28. & 54. & D. 44. n. 31. & alij. Et procedit hæc regula, etsi Confessarius evidenter sciat, opinionem pœnitentis esse falsam, adeoque sibi improbabilem: modò simul prudenter opinetur, pœnitentem esse in bona fide, & errare invincibiliter. Ratio est: quia, ut licitè Confessarius absolvat pœnitentem, non tam debet attendere, an erret, vel non, quàm an sit bene dispositus, vel non. Quod si dispositum noverit, licet judicet, vel etiam sciat eum errare, poterit absolvere illum, qui attentis omnibus circumstantijs est in oculis DEI, & cujusvis viri prudentis dignus absolute, sicut est is, qui sequitur opinionem probabilem: non quidem judicando, eam pœnitentis opinionem esse veram, sed judicando, se tutà conscientiam impendere absolute pœnitenti, qui bona fide & probabiliter putat, se non malè egisse, quod egit. Vide *inf. l. 2. n. 133.*

117. Quocirca, quod bene NOTANUM, & fortè paucis notum est, in intellectu Sacerdotis, contra suam opinionem tentam absolventis, esse simul duo hæc judicia, & quidem de diversis objectis, scilicet: *ego opinor, pœnitentem falli, sed tamen non mala fide adherere sua opinioni, etsi non meo; sed aliorum judicio probabili; & Ego judico, illum absolvi posse.* Prius judicium est opinativum & objectum illius non est absolutio danda, vel non danda; neque ea opinatio Conscientia est Sacerdotis. Posterius judicium habet pro objecto suo absolute, estque recta Conscientia Sacerdotis, & judicium Pruden-

P. S.
Tri
Poeni
EN

dentia. Quare etsi tutâ conscientia quemque, certò veritatem non scientem, opinari liceat, pœnitentem in sua opinione errare vel non; imprudenter tamen & improbabiler opinatur, qui censet, posse non impendi absolutionem pœnitenti bona fide opinanti, posse absolvi, sive dein ita opinando erret, sive non. Et ita discutendum est in quacunq; alia materia, circa quam sunt variæ opiniones, secundum quas contra propriam aliquid fit. An autem Confessarius debeat impendere absolutionem secundum pœnitentis opinionem variant auctores. Quidam apud Palaum *n. 1.* affirmant de proprio seu ordinario pœnitentis Confessario; de non proprio seu delegato negant. Alij rectius affirmant de utroque Palaus *n. 4.* Sanch. *n. 29. & 30.* Sancius *D. 33. n. 54.* Bonac. *n. 9.* Suar. *de pœnit. D. 32. f. 5. n. 3.* modò jam sit incepta confessio. Nam Confessarius delegatus non tenetur audire pœnitentem, neque ejus sententia se conformare, ante inchoatam quidem confessionem. Palaus *n. 4.* Sancius *D. 44. n. 10.* Suar. *n. 2.* Vide *infra lib. 2. à n. 132.*

118. VIII. Etiam in administratione Sacramentorum licitum est sequi minus probabilia relictis probabilioribus. Sanch. *n. 33. & l. 3. de Matrim. D. 20. n. 4.* Palaus *p. 5. n. 5. & alij.* Ratio est: tum quia si ministri Sacramentorum semper deberent probabiliora sectari, innumeris scrupulis involverentur: tum quia iidem Ministri adhuc prudenter operantur, neque, quamdiu de veritate oppositæ sententiæ non sunt certi, majori periculo culpabili Sacramentum irritandi se exponunt, quam si probabiliora sequantur; sepe enim,

quæ probabiliora videntur, falsa sunt. Excipe I. nisi communis & recepta Ecclesiæ praxis, vel speciale præceptum, quo certæ alicujus sententiæ alioqui probabilis usus prohibetur, obstat. Excipe II. Ea, quæ jure Divino spectant ad valorem & essentiam Sacramenti: horum enim defectus ab Ecclesia suppleri non potest, sicut potest in ijs, quæ sunt juris merè humani, ut est jurisdictio absolvendi: hæc enim cum de jure tantum humano requiratur ad Sacramentum validè administrandum, potest defectus, si quis fortè in ea contingat, ab Ecclesia suppleri; & defecto suppletur in Sacerdote, qui publico & communi errore habetur pro vero Confessario, debita jurisdictione instructo, cum tamen non sit, de quo *infra lib. 1. num. 53.*

119. IX. Licitum est interroganti, si unius resolutio non sit grata, alium & alium adire, usque dum inveniat gratam resolutionem, dummodo recta intentione procedat: utitur enim jure suo, quod habet ad investigandum, num sit aliquis, qui eximat ab onere, quod alij imponunt. Bonac. *q. 4. p. 9. n. 10.* Sanch. *l. 1. Mor. c. 9. n. 24.* Ac timendum est periculum errandi, ne fortè talis, dum lucem quærit, involvatur tenebris, & loco Doctoris inveniat cæcum, qui eum in foveam præcipiret. Et ideo sic investigantem Navar. *in Man. c. 17. n. 83. & alij* reprehendunt, dicuntque, eum peccare mortaliter.

120. X. Licitum est, etiam in articulo mortis opinionem probabilem sequi, relictâ probabiliori: non enim major est obligatio DEUM non offendendi, aut salutem suam procurandi in articulo mortis,

tis, quam extrā : potest autem quisque sententiam etiam minus probabilem citra culpabile periculum formale offense Divinæ, vel salutis amplecti extra mortis articulum, ergo etiam in eodem: alioquin enim etiam hinc omnia scrupulis & anxietatibus plena forent. Sancius D.9. n.8. Dian. p.2. tr.13. R.9. cum tamen si uspiam alibi, tunc ubi omnia timoris plena sunt, mens solatio, spe, & fiducia in DEI bonitatem sit implenda & erigenda.

ARTICULUS IV.

Regula dirigendi conscientiam dubiam.

121. Nota I. Dubium generatim nihil aliud esse, quam fluctuationem quandam intellectus inter utramque contradictionis partem hærentis & nescientis, utri earum assensus sit præstandus. Potest autem hoc dupliciter fieri. I. ut pro neutra parte occurrant rationes, intellectus tamen hæreat anceps, ita ut in neutram partem se determinare possit. II. ut in utramque partem occurrant rationes. Si priori modo contingat dubium, à plerisque vocatur *Dubium negativum*; sed, si rectè sentimus, id non tam dubium est, quam mera ignorantia: ut cum dubitamus de stellis, vel arenis maris, sintne numero pares, an impares. Si verò posteriori modo contingat dubium, intellectus adhuc dupliciter se habere potest. I. ut judicet, rationes pro utraque parte occurrentes esse quidem dignas, quæ retardent assensum, vel dissentium pro alterutra parte opposita, neutrius tamen partis rationes tam dignas

esse, ut mereantur assensum vel approbationem præ rationibus partis opposita. Hinc quando dubitans de aliquo objecto dicit, se non posse se resolvere in alterutram partem oppositam, sensus est, quòd, licet judicet, utramque partem, vel rationes utriusque partis esse quidem æstimabiles neutra tamen pars alteri præferenda sit. Et hoc dubium est *positivum ac proprium*. Alii dubium *positivum* appellant, cum vel utraque pars judicatur probabilis, vel rationes ipsæ, quæ pro utraque parte occurrunt, reflexè judicantur probabiles, id est dignæ, quæ assensum mereantur, interim tamen intellectus neutri partium propositarum assentitur. Sed hoc propriè non est dubitare, sed inter duas sententias verè probabiles constitutum esse, & fluctuare. II. fieri potest, ut intellectus omnem omnino assensum, seu iudicium formale circa partes oppositas, & earum rationes suspendat ex imperio voluntatis, deterrita à motivis contrariis, quæ voluntas approbat, & facit, ut intellectus quoque eadem virtualiter probeat, hoc ipso quòd propter illa suspendat assensum: hoc enim moraliter idem est, ac affirmare, motiva illa talia esse, ut faciant rem dubiam. Et hoc dubium vocatur *proprie negativum* ad distinctionem illius, quòd paulò antè dixi, non tam dubium esse, quam meram ignorantiam.

122. Nota II. Dubium aliud esse Juris, aliud Facti. Dubium Juris dicitur, quod est de obligatione, vel facultate legitima aliquid faciendi, vel de valore actus & similibus aliis ad Jus spectantibus, v. g. an extet lex; an votum editum sit validum; an Subdiaconus recens ordinatus